

Václav Kameník
Milan Kopecký

ANDĚLÉ SE SAMOPALEM

Výsadkářky 2. čs. samostatné
paradesantní brigády v SSSR

ANDĚLÉ SE SAMOPALEM

Výsadkářky 2. čs. samostatné
paradesantní brigády v SSSR

Václav Kameník, Milan Kopecký

ANDĚLÉ SE SAMOPALEM

Výsadkářky 2. čs. samostatné
paradesantní brigády v SSSR

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Fotografie na přední straně obálky: Na přelomu 20. a 21. století bylo v přízemních výlohách hotelu Legie vystaveno větší množství velkých fotografií, přibližujících účast Čechoslováků v obou světových válkách. Hned u vchodu poutal pozornost snímek dvojice pohledných mladých žen v československých uniformách, s padáky na zádech a sovětskými samopaly vz. 41 Špagin na boku. Tehdejší popiska uváděla, že se jedná o příslušnice 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR, Lydii Studničkovou (vlevo) a Marii Petruňovou (vpravo). O druhé z žen text ještě ne zcela přesně informoval, že byla na podzim 1944 se zvláštním úkolem vysazena společně se skupinou mužů do nepřátelského týlu, ale jejich seskok byl zpozorován a všichni parašutisté zahynuli. Jednoho z autorů knihy, kterou držíte právě v ruce, Václava Kameníka, snímek už tehdy zaujal natolik, že se tématem československých výsadkářek za 2. světové války začal zabývat velmi podrobně, a tak už před dvěma desetiletími nastoupil cestu, na jejímž konci stojí právě „Andělé se samopalem“. (sbírka Václav Kameník)

Copyright © Václav Kameník, Milan Kopecký, 2021

Maps © Hana Rozmanitá

Photos © sbírka Miroslava Brože, Martin Dubánek, sbírka Aleny Flimelové, sbírka Františka Geislera ml., sbírka Jiřího Hofmanna, archiv rodiny Ivanovy, Jozef Jambrich, sbírka Tomáše Jambora, archiv rodiny Kafkových, sbírka Václava Kameníka, sbírka Milana Kopeckého, sbírka Romana Moravce, sbírka Pavla Polacha, sbírka Jana Raila, sbírka Jiřího Rajliha, archiv rodiny Rosických, sbírka Roty Nazdar, sbírka Jiřího F. Šišky, sbírka Vladimíra Wintera, AM-SNP Banská Bystrica, NA Praha, VÚA-VHA Praha, sbírka ČsOL a www.zeny-bojujici.cz
Czech Edition © Československá obec legionářská,
Nakladatelství Epoque, Praha 2021

ISBN 978-80-278-1063-5 (pdf)

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

základní poslání Československé obce legionářské představuje nikdy nekončící práce na zachování odkazu a tradic, jež vzešly z boje československých legionářů a činnosti Masarykovy zahraniční akce za 1. světové války a které nám předali příslušníci československých zahraničních jednotek a domácího odboje bojujících v letech 2. světové války za osvobození Československa. Kdo z vás sleduje výsledky naší organizace, je jistě obeznámen s tím, jak činorodě a všestranně Československá obec legionářská své programové cíle naplňuje.

Jedním z úspěšných prostředků, jejichž prostřednictvím připomínáme hrdinství našich předků, je i bohatá publikační činnost, v níž se v převážné části soustředujeme na vydávání publikací, přinášejících dosud neznámé informace. Mezi takové knihy patří zejména vzpomínky přímých účastníků, často čekajících na svou tištěnou podobu celé století. Za další výrazný úspěch ČsOL v publikační činnosti považuji vydání výpravné publikace „Československé vojenské jednotky na východě“, kterou před lety krátkozrace odmítl badatel Miroslav Brožovi vydat Vojenský historický ústav. I proto, když mne při tvorbě plánů ČsOL na rok 2020 informovali mí tajemníci, že spoluautor výše uvedené knihy Ing. Milan Kopecký by byl ochoten pomoci panu Václavu Kameníkovi dokončit a rozšířit rozpracovaný rukopis a následně i připravit k vydání knihu o 2. československé paradesantní brigádě, neváhal jsem s rozhodnutím ani minutu. Navíc o unikátní bojové cestě 2. čs. brigády jsem mnoho slyšel i od našeho čestného předsedy bratra armádního generála Tomáše Sedláčka, který byl v ní po dobu svého působení na východě zařazen, a tak jsem podporu jejímu vzniku a vydání chápal jako malou splátku toho, co v novodobé historii ČsOL pro naši organizaci vykonal.

Jsem rád, že s podporou Československé obce legionářské a díky svědomité a dlouholeté badatelské práci, jež je pro oba pány autory příznačná, mohla světlo světa spatřit publikace, která rozhodně nezapadne a je nepo-

chybně vynikajícím příspěvkem k poznání důležité složky 1. čs. armádního sboru v SSSR. Jsem přesvědčen, že kniha, kterou nyní držíte v rukách, je pro poznání našich vojenských tradic cenná a přináší řadu nového.

Žijeme v době, kdy již bohužel převážná většina bývalých příslušnic a příslušníků 2. československé paradesantní brigády v SSSR není mezi námi. Díky této knize však znovu ožívají jejich životní osudy spolu s tím, co obětovali v boji za osvobození Československé republiky.

Plk. v. v. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA
předseda Československé obce legionářské

Čestný předseda ČsOL arm.gen. v.v. Tomáš Sedláček a současný předseda plk. v.z. Pavel Budinský při pietním aktu v Ležákách v roce 2012 (sbírka ČsOL)

ÚVODEM	7
2. ČS. SAMOSTATNÁ PARADESANTNÍ BRIGÁDA V SSSR	8
Vznik 2. čs. samostatné brigády v SSSR	10
Paradesantní výcvik v Jefremově	16
Přesun do Proskurova a pokračování výcviku	38
Boje v Karpatech	48
Vytvoření leteckého mostu na pomoc SNP	60
Přesun parabrigády leteckým mostem na Slovensko	66
Boje parabrigády na středním Slovensku	90
Likvidační skupina a pracovní rota parabrigády v Polsku	108
Ústup parabrigády do hor	112
Přezimování v Nízkých Tatrách a zápas o přežití	130
Přechod přes linii fronty	146
Reorganizace parabrigády v Kežmarku	154
MEDAILONKY ANDĚLŮ	160
ZPRAVODAJSKÝ VÝSADEK TKÁČIK-PETRUŇOVÁ	214
MÍSTO EPILOGU	229
ČESKOSLOVENSKÁ OBEC LEGIONÁŘSKÁ VE 20. A 21. STOLETÍ	230
PŘÍLOHY A DODATKY	240
Parabrigáda jako téma památníků a válečné hroby	242
Ohlédnutí po mnoha letech – Václav Kameník	246
Ohlédnutí po patnácti měsících – Milan Kopecký	248
Seznam použitých zkratk	250
Jmenný rejstřík	251
Základní prameny a literatura	259
Poděkování	261

Úvodem

Vážení čtenáři,

od vzniku 2. československé samostatné paradesantní brigády v SSSR¹ uplynulo už více než tři čtvrtě století. Její dramatický válečný příběh se snažili zpracovat jak bývalí příslušníci jednotky, tak značné množství historiků, publicistů i badatelů. Díky tomu vešlo ve všeobecnou známost, že v řadách parabrigády sloužilo i několik desítek žen a děvčat. Občas se v knihách nebo časopisech objeví snímky pohledných mladých výsadkářek s padáky na zádech a samopaly PPŠ-41 na boku, které propagačně fotografoval v Jefremově počátkem dubna 1944 kapitán Rudé armády Michail Mojsejevič Glider. Málolterý z autorů se však na jejich osudy zaměřil podrobněji.

Protože jen malá část historiků podrobně ověřovala skutečnosti v dochovaných archiváliích, můžeme se setkat i s různými jmény, resp. počty žen, které měly v Jefremově absolvovat paradesantní výcvik. Podobně i mnohé údaje o délce a podmínkách služby žen u 2. čs. parabrigády bývaly přebírány podle ústních svědectví, sice zaznamenaných na internetových stránkách, věnujících se tzv. orální historii, ale bez jakéhokoli kritického přístupu.

V historii parabrigády se též vyskytuje řada „osudových okamžiků“, jejichž popis bývá v mnohých případech z různých důvodů nepřesný. Proto jsme se také zaměřili na podrobné vylíčení průběhu leteckého mostu a přitom vzniklých ztrát příslušníků parabrigády. Přinášíme i další, dosud nepublikované podrobnosti k zatím neobjasněnému osudu ztracené bojové zástavy. Snažili jsme se poskytnout také střízlivé vylíčení pochodu přes Chabenec, kde měl, podle legend, zahynout velký počet vojáků i partyzánů. Zajímavé je, že tyto legendy žily a žijí, samozřejmě na různém politickém pozadí, jak před rokem 1989, tak i v dobách po něm.

Součástí naší práce je i blok životopisných medailonků více než čtyř desítek žen, které se staly příslušnicemi 2. čs. samostatné paradesantní brigády před přelomem do SNP. Dalších šest žen, jež nastoupily do řad reorganizované parabrigády na jaře 1945 v Kežmarku, zmiňujeme pouze pro úplnost, protože po dobu jejich služby neprobíhal ani paradesantní výcvik, ani nedošlo k bojovému nasazení na frontě, natož pak k dramatickým etapám, jakými byl pobyt v horách na přelomu let 1944 a 1945.

Není proto náhodou, že největší prostor věnujeme vylíčení bojové cesty třinácti příslušnic parabrigády, které byly letecky přepraveny na Slovensko a musely více než tři měsíce snášet všechny nástrahy tvrdého partyzánského života. Není vůbec nutné šířit napůl nepodložené příběhy „Komandos v sukničích“, jaké lze dohledat na internetových stránkách. I bez toho těmto třinácti ženám připravil válečný život ty nejtěžší zkoušky, které i mezi pohnutými osudy tisícovky ženských příslušnic 1. čs. armádního sboru nalezneme jen zřídka, podobně tak i mezi pestrými osudy žen v řadách ostatních čs. zahraničních jednotek na frontách 2. světové války.

Publikace reálně vznikla díky vstřícnému přístupu Československé obce legionářské. Té patří veliký dík za to, že hrdinství, neobvyklá houževnatost a vlastenecké odhodlání převážné většiny „andělů se samopalem“ tak zůstane zachováno alespoň na listech knihy, kterou právě držíte v ruce.

V květnu 2021
Vaši autoři

¹ Dále bude většinou používán zjednodušený název „2. čs. parabrigáda“ nebo „parabrigáda“.

2. ČS. SAMOSTATNÁ PARADESANTNÍ BRIGÁDA V SSSR

Výcvik a bojové vystoupení československých
výsadkářek na východní frontě v letech 1944–1945

Kpt. M. M. Glider filmuje čs. výsadkářky, Jefremov, duben 1944

Vznik 2. čs. samostatné brigády v SSSR

Velká část žen, které se v Jefremově před pár týdny staly příslušnicemi 2. čs. samostatné brigády a mnohé z nich za necelé tři měsíce absolvují i parašutistický výcvik. V první řadě zleva des. Jana Lošťáková, svob. Marie Petruňová, svob. Terezie Čerepanová, svob. Richarda Wechsbergová, voj. Gertruda Raweková, svob. Terezie Rufeisenová a voj. Sára Weberová. Ve druhé řadě voj. Marie Ljachová, voj. Božena Fialová, voj. Ljuba Meierová, voj. Lydie Studničková a poté dvě další ženy, které zatím nelze identifikovat. Ve třetí řadě, která je už značně zakrytá předchozími, můžeme určit voj. Margitu Novosadovou (za levým ramenem L. Studničkové) a voj. Helenu Sotákovou, která řadu uzavírá. Za skupinou vidíme spodní část věže pro cvičné seskoky. Snímek byl pořízen dne 16. února 1944. (VÚA-VHA)

Jednotky československé zahraniční armády, které v letech 2. světové války působily ať již na západě či na východě, byly po celou dobu své existence limitovány počtem osob, které mohly být do jejich řad zapojeny. Tak tomu bylo i na přelomu léta a podzimu 1943, kdy převážnou většinu tehdy dostupných lidských zdrojů pro čs. jednotky v SSSR vyčerpalo zformování 1. čs. samostatné brigády v Novochopersku. Náhradní prapor, dosud umístěný v pouralském Buzuluku, už ani teoreticky nemohl postavit žádný další útvar, schopný samostatného nasazení na frontě.

Tato situace se začala měnit během podzimu, protože dne 30. října u Kachovky nedaleko Melitopole padlo do sovětského zajetí o něco více než 2 000 vojáků a důstojníků slovenské 1. pěší divize, do té doby bojujících po boku nacistického Německa. Jednalo se o prakticky

celý pěší pluk 21, 1. prapor pěšího pluku 20, předsunutý oddíl 5 a části menších divizních jednotek. I když nešlo o předem naplánovaný přechod na druhou stranu fronty, jak se vždy tvrdilo ve starších zdrojích před rokem 1989, nejednalo se ani o klasické zajetí, jak udává modernistické křídlo současných slovenských historiků. Událost můžeme charakterizovat jako živelný přechod na druhou stranu frontové linie, ke kterému se značné množství příslušníků divize rozhodlo pod vlivem situace, vzniklé po náhlém útoku Rudé armády. Někteří důstojníci přitom vysloveně zakázali zahajovat palbu, na ošetřovně před příchodem sovětských jednotek lékaři vyvěsili bílou plachtu a pak ošetřovali i zraněné rudoarmějce. Část divize se tedy vzdala bez sebemenšího odporu a veškeré ztráty na životech z toho dne, naštěstí relativně malé, šly na vrub buď sporadické sovětské palbě na počátku útoku či pozdějšímu německému bombardování a ostřelování.

Z Buzuluku do Jefremova přijíždí 9. ledna 1944 ešalon s náhradní rotou. Mnozí z vojáků jsou již starší muži, kteří budou pravděpodobně sloužit u týlových jednotek. Mladší a zdravé čeká zařazení do útvarů tehdy se formující 2. čs. samostatné brigády. (VÚA-VHA)

Do Jefremova s náhradním praporem dorazilo celkem 133 žen. Značná část z nich nyní stojí nastoupena na náměstí místních kasáren. V průběhu ledna se téměř tři desítky z nich stanou příslušnicemi 2. čs. samostatné brigády. Na fotografii je připojen podpis bývalého velitele 1. čs. armádního sboru, později armádního generála a československého prezidenta Ludvíka Svobody, datovaný 9. března 1971.

(sbírka Václav Kameník)

Pochodový útvar více než čtyř desítek žen, pravděpodobně výcviková četa náhradního praporu, vede „sokolovačka“ des. Adéla Fischlová (vpravo) a neznámá poddůstojnice (vlevo). Adéla Fischlová ukončila válku v hodnosti podporučíka jako příslušnice 6. oddělení (šifrovacího) štábu 1. čs. sboru. Jefremov, zima 1944.

(VÚA-VHA)

Tyto dvě tisícovky mladých a vesměs fyzicky zdatných vojáků a důstojníků v čele s pplk. Viliamem Lichnerem už 9. listopadu vytvořily Pluk slovenských dobrovolníků. O tři dny později jeho příslušníci poslali zprávu čs. vyslanectví v Moskvě, v níž se přihlásili k odboji a projeví zájem o vstup do čs. vojenských jednotek v SSSR. Po krátkém pobytu ve sběrném středisku u Melitopole byli Slováci 25. listopadu 1943 přesunuti do zajateckého tábora č. 82 v Usmani ve Voroněžské oblasti.

Ačkoli se v současných pracích slovenských historiků setkáme i s názorem, snažícím se vykreslit tyto vojáky, kteří v budoucnu představovali jádro parabrigády, jako „osoby zmanipulované sovětským zajetím“, je už z časového průběhu událostí patrné, že takovéto „manipulování“ nemohlo trvat dlouho, protože pobyt v Usmani trval pouhých pět týdnů. Jak budeme mít možnost poznat dále, bojové výkony 2. čs. parabrigády v Karpatech i v SNP pak jasně ukazují, že v příslušnicích jednotky muselo být o mnoho více odhodlání k boji s nacisty a jejich spojenci, než by jim dokázala dodat pouze zmiňovaná „manipulace“.

Leč vraťme se nyní zpět k událostem na přelomu let 1943 a 1944. Další krok ke vzniku parabrigády učinil náčelník Čs. vojenské mise v SSSR plk. Heliodor Píka, když depe-

ší č. 6029/2 z 11. prosince 1943 informoval čs. ministra národní obrany v Londýně div.gen. Sergěje Ingra o možnosti vytvoření další československé brigády a v příloženém návrhu ji specifikoval jako výsadkovou (používal přitom pojmu „parašutní“). Jeho návrh bylo možné považovat za reálný, neboť vycházel ze sdělení vládního zmocněnce, pověřeného záležitostmi čs. vojska, genmjr. NKVD Georgije Sergejeviče Žukova, že v nejbližší době bude z Usmaně uvolněno asi 1 800 slovenských zajatců pro čs. zahraniční vojsko v SSSR.

Téhož dne přijel do Moskvy čs. prezident dr. Edvard Beneš. Hned nazítří, 12. prosince 1943, byla v přítomnosti J. V. Stalina a Edvarda Beneše podepsána lidovým komisařem zahraničí Vjačeslavem Michajlovičem Molotovem a čs. velvyslancem v SSSR Zdeňkem Fierlingerem Československo-sovětská smlouva o vzájemné pomoci a poválečné spolupráci.

Prezident Beneš získal během těchto jednání Stalinův souhlas k vybudování další československé brigády, tentokrát paradesantní, vycvičené speciálně k nasazení ve vlasti. Návrh plk. Píky se stal podkladem pro budoucí moskevskou schůzku 30. prosince, na níž se řešily vysloveně vojenské otázky. Československou stranu zde zastupovali přednosta vojenské kanceláře prezidenta re-

publiky div.gen. Antonín Hasal-Nižborský, velitel všech čs. vojenských jednotek v SSSR brig.gen. Jan Kratochvíl a Heliodor Píka, nedávno povýšený také do hodnosti brigádního generála. Sovětskou stranu zastupoval velitel moskevské vojenské oblasti genplk. Artěmjev, jeho zástupce genmjr. Poguda a mjr. Alexandrov, náčelník štábu genmjr. G. S. Žukova. Sovětské orgány přitom přislíbily veškerou podporu a pomoc při organizaci 2. čs. samostatné brigády (jak byla parabrigáda zatím nazývána), a to včetně přidělení instruktorů z řad Rudé armády a výsadkového materiálu. Genplk. Artěmjev stanovil, že brigádě budou poskytnuty kasárna ve městě Jefremov, v Tulské oblasti, asi 340 km jižně od Moskvy. Slovenské mužstvo mělo v Jefremově obdržet nové uniformy čs. vzoru a zároveň i sovětské zimní doplňky. Sovětská strana se též zavázala k dodání výzbroje, přičemž mjr. Alexandrov sdělil, že veškerý materiál už byl vyžádán genmjr. Žukovem.

O čtyři dny později, tedy 3. ledna 1944, byla vydána směrnice generálního štábu Rudé armády o vytvoření samostatné československé výsadkové brigády. Opírala se přitom o usnesení Státního výboru obrany č. 4859 z 30. prosince 1943, které nařizovalo „k 1. únoru zformovat samostatnou výsadkovou brigádu v počtu 4 282 osob v tomto složení:

- velitelství, štáb, týl — 203
- čtyři výsadkové prapory — 4x 699
- dělostřelecký oddíl — 355
- protitankový oddíl — 291
- protiletadlový oddíl — 238
- tankový prapor — 144
- průzkumná cyklistická rota — 116
- spojovací rota — 60
- ženijní rota — 79“¹

Společný nástup příslušníků 2. čs. sam. brigády a náhradního praporu dne 16. února 1944 v Jefremově. Z tribuny promlouvá zástupce velitele 2. čs. brigády pplk. Viliam Lichner, pod tribunou zleva stojí velitel náhradního praporu pplk. Karel Střelka, velitel 2. čs. brigády pplk. Vladimír Přikryl, náčelník štábu brigády škpt. Vilém Sacher a přednosta operačního oddělení štábu kpt. Karel Hlásný. (VÚA-VHA)

¹ V podstatě se jednalo o převzaté organizační tabulky stavů (tzv. „štátů“) sovětské „gardové vzdušně-výsadkové brigády“ z 15. prosince 1943. Konkrétně se jednalo o „štáty“ č. 035/23, 035/24, 035/27, 035/28, 035/29, 035/102, 035/103, 035/104, 035/105. Pověšimně se, že původní tabulky hovořily o čtyřech výsadkových praporech, ale 2. čs. parabrigáda měla ve své sestavě pouze dva paradestní prapory. Jak vidíme, „štáty“ obsahovaly v sestavě brigády tankový prapor. Ten mělo podle nich tvořit velitelství, štáb, dvě rotu tančičků T-37 nebo T-38 a jedna rota lehkých obrněných automobilů BA-64, motocyklová rota a k tomu i týlové a technické útvary velikosti čety. Skutečnost

se však u 2. čs. brigády lehce lišila, neboť zde měl být organizován smíšený přezvědný oddíl (SPO). Ten měl povahu zastřešujícího celku, vytvořeného z organických útvarů brigády. SPO se měl podle prvních úvah skládat z tankové roty, roty obrněných automobilů, motocyklistické čety a dilenské čety. Později se skládal z dvou tankových rot s tančičky T-37 a T-38, sloučených do tankového praporu a cyklistické rot. Někdy se v rámci SPO zmiňuje i rota obrněných automobilů BA-64. Velitelem SPO byl určen mjr. Miloslav Kukla. Během pobytu 2. čs. brigády v Jefremově však dorazily pouze obrněné automobily BA-64B a motocykly, tankový prapor technikou zatím vybaven nebyl.

Už 9. ledna 1944 přijely do Jefremova jako první železniční transporty (dále bude používáno historického pojmu „ešalony“) se slovenskými vojáky a důstojníky ze zajateckého tábora v Usmani. Ty dopravily celkem 2 028 mužů a dodatečně dalších 55, předtím nemocných, a tedy neschopných transportu. V následujících dvou dnech, 10. a 11. ledna, dojely další ešalony s příslušníky čs. náhradního praporu z Buzuluku, přičemž se většinou jednalo o vojáky pocházející z Podkarpatské Rusi. Denním rozkazem náhradního praporu č. 19/6 ze dne 29. ledna 1944 bylo se zpětným datem 11. ledna převeleno k nově formované brigádě 685 osob schopných paravýcviku, z toho 25 žen.

Večer 19. ledna byl vydán první rozkaz 2. čs. samostatné brigády v SSSR (zatím nesla brigáda tento název, statut „paradesantní“ oficiálně získala později), který stanovil její rámcovou organizaci, určil prozatímní velitele a nařídil denní řád. Pozoruhodné bylo, že z 22 důstojníků jmenovaných na velitelské funkce, více jak třetina absolvovala ve Velké Británii kurzy SOE, samozřejmě

včetně seskoků padákem. Zatímním velitelem 2. čs. brigády byl ustanoven pplk. Vladimír Přikryl, jeho zástupcem pplk. Viliam Lichner a náčelníkem štábu škpt. Vilém Sacher. Padákovým důstojníkem brigády byl tímto rozkazem určen škpt. Josef Knop. Dne 31. ledna vedla budoucí parabrigáda ve stavu 2 714 osob, z toho 60 důstojníků a 4 rotmistry.

Prvního únorového dne byly k brigádě přemístěny další čtyři ženy, odvedené krátce předtím, 29. ledna, u náhradního praporu již v Jefremově. Tyto nové příslušnice – voj. Belláková, Dočkalová, Pavlenková, Šlachetová – byly však schopny pouze pomocné služby. Tím počet žen ve 2. čs. brigádě dosáhl 29, což představovalo v celé její historii maximum. Na rozkaz mjr. Jana Pernikáře, náčelníka štábu Velitelství čs. vojenských jednotek v Jefremově, předložil náčelník štábu 2. čs. brigády škpt. Vilém Sacher jmenový seznam žen s datem 14. února 1944. V něm je uvedeno 29 příslušnic brigády, z čehož bylo 19 vdaných a dvě z nich měly malé dítě. Zdravotní stav dovoloval absolvovat paravýcvik 23 ženám z původních 25.

Jak vidíme, absolutní většinu stavu 2. čs. samostatné brigády tvořili fyzicky schopní muži ve věku do 25 let s předchozí bojovou zkušeností ze slovenské armády. Brigáda se tedy nikoli náhodou stala tělesně nejzdatnější jednotkou celé čs. zahraniční armády za 2. světové války. Podle vzpomínek Vladimíra Přikryla se v rámci počátečních fází výcviku běžně uskutečňovaly denní pěší pochody o délce 40 km, což se o osm měsíců později zúročilo během bojů v Karpatech. Snímek ze zimních měsíců v Jefremově ukazuje, že vojáci tehdy používali velmi praktickou vatovanou výstroj sovětského vz. 1932 a ušanky vz. 1940. (AM-SNP)

Seznam žen 2. čs. samostatné brigády v Jefremově, stav ke dni 14. února 1944:

voj. Belláková Hedvika – štábní rota, osvěta
voj. Bergmannová Marie – SPO, cykl. rota, spoj. četa
svob. Biněvská Vanda – 2. prapor, ošetřovatelka
svob. Čerepanová Tereza – SPO, písarka
voj. Dočkalová Maja – 2. prapor, ošetřovatelka
voj. Fialová Božena – štábní rota, osvěta
voj. Hudečková Anastázie² – SPO, tankový prapor, ošetřovna
voj. Kadaňková Vlasta – 1. prapor, radiotelegrafistka
voj. Kováčová Magda – 1. prapor, radiotelegrafistka
voj. Kurucová Natalie – dělostřelecký oddíl, radistka
voj. Ljachová Marie – 2. prapor, ošetřovatelka
des. Lošťáková Jana – dělostřelecký oddíl, účetní
voj. Maletová Anna – 1. prapor, radiotelegrafistka
voj. Meierová Ljuba³ – PL oddíl, zdrav. poddůstojník
voj. Němečková Valentina – 2. prapor, ošetřovatelka
voj. Novosadová Margita – 1. prapor, radiotelegrafistka
voj. Pavlenková Natalie – štábní rota, pomocný úřad
voj. Pešová Irena⁴ – SPO, tankový prapor
svob. Petruňová Marie – dělostřelecký oddíl, radistka
voj. Raweková Gertruda – dělostřelecký oddíl, radistka
voj. Rosenbaumová Hana – dělostřelecký oddíl, radistka
svob. Rufeisenová Terezie – dělostřelecký oddíl, radistka
voj. Šotáková Helena – SPO, cykl. rota, spoj. četa
voj. Steinerová Marie – štábní rota, hospodářská správa
voj. Studničková Lydie – SPO, tankový prapor, spoj. četa
voj. Šlachetová Herta – štábní rota, u náčelníka štábu
voj. Weberová Sára – dělostřelecký oddíl, radistka
svob. Wechsbergová Richarda – PL oddíl, zdrav. poddůstojník
voj. Winterová Ludmila – štábní rota, ošetřovatelka

(VÚA-VHA, f. VČs.VJ)

Poznámka k seznamu: V seznamu náčelníka štábu koresponduje počet 29 žen odvelených od náhradního praporu ke 2. čs. brigádě s počtem žen, uvedených v denních rozkazech náhradního praporu (NP). U jmen ale v jednom případě nalezneme změnu, protože v Sacherově seznamu nalezneme voj. Vlastu Kadaňkovou, jejíž odvelení není uvedeno v rozkazu NP a žádný brigádní rozkaz nezaznamenává ani její příchod.

Naopak v rozkazech NP jmenovaná voj. Cecilia Neumannová zřejmě ke 2. brigádě nenastoupila a také její zpětné přemístění k NP není v rozkazech 2. čs. brigády a NP uvedeno. Nicméně dle seznamu žen NP ze 14. února 1944 je pod č. 74 uvedena voj. Neumannová Cecilia, zařazená v opravně prádla, takže její návrat do NP nakonec ověřen je. Podle téhož rozkazu zpracova-

lo velitelství čs. náhradního praporu seznam žen v této jednotce zařazených. S datem Jefremov 14. února 1944 je v tomto dokumentu uvedeno 106 žen, byť správně mělo být jen 104 žen. Nepřesnost spočívala v tom, že voj. Dočkalová a voj. Šlachetová byly od 2. čs. brigády odveleny zpět k NP teprve 15. února, nicméně ve jmenovaném seznamu NP již jejich jména figurují.

Jak vidíme, v čs. jednotkách v Jefremově bylo na přelomu ledna a února zařazeno celkem 133 žen a dále se zde nalézaly v sociální péči ženy čs. vojáků, které nemohly být odvedeny, a také početný dětský domov. Z tohoto důvodu nelze brát vážně pozdější vyprávění některých žen ze stavu náhradního praporu o tom, jak v Jefremově sloužily v parabrigádě a skákaly padákem, bohužel výjimkou v tomto nebyli i někteří muži.

² Karel Hudzieczek, uváděn též Hudeček, zahynul dne 11. března 1943 v průběhu evakuace po zranění u Sokolova (útok německého letounu na sanitní automobil). Jeho manželka, občanka SSSR, byla odvedena 18. prosince 1943 jako Hudečková.

³ Jméno uváděné různě, Majerová, Mayerová, obdobně u manžela, důstojníka 1. čs. brigády (Gustav Maier), bylo upřesněno na Meierová, Meier.

⁴ V rozkazech NP a 2. čs. brigády uváděna Pešová, ale databáze VÚA-VHA uvádí tvar Pešaová.

Paradesantní výcvik v Jefremově

Seskoky padákem zahajovali důstojníci parabrigády už 12. února 1944. Kromě asi dvou desítek českých důstojníků, kteří absolvovali parakurz ve Velké Británii, měl zbytek s padáky nulovou zkušenost. Na snímku z března si můžeme prohlédnout skupinku příslušníků dělostřeleckého oddílu, která se chystá ke druhému seskoku, protože u některých parašutistů vidíme část pažby samopalů PPŠ-41, umístěného podél levého boku. V první řadě zleva v plášti por. Karol Kraľko, v polokožichu npor. Jozef Figura, neznámý důstojník s padákem, por. Ján Mráz též s padákem a s rukama v kapsách, v polokožichu npor. František Fišera. Fotografie poskytuje i dobrou představu o velikosti záložních padáků PZ-1. (AM-SNP)

V budoucí parabrigádě probíhal ihned po zformování jejich útvarů usilovný výcvik. Na rozdíl od důstojníků a vojáků, kteří za sebou měli ve valné většině výcvik v československé či slovenské armádě a nezdávka i mnoho měsíců strávených na frontě, patřilo patnáct žen mezi úplně nováčky. Devět dalších sice sloužilo po delší dobu u náhradního praporu, ale bez jakýchkoli bojových zkušeností. Pět zbývajících (svob. Biněvská, voj. Raweková, svob. Rufeisenová, voj. Weberová a svob. Wechsbergová) v březnu 1943 sice absolvovalo nasazení 1. čs. samostatného polního praporu u Sokolova, ovšem kromě odstřelovačky-pozorovatelky Vandy Biněvské a zdravotnice Richardy Wechsbergové se tehdy jednalo o kuchařky, takže prakticky pro všechny ženy začínal výcvik zcela znovu a v budoucnu měly ovládat jiné specializace.

O tomto období vyprávěla 45 let po válce Lydie Horálková-Studničková, která absolvovala výcvik společně s Janou Lošťákovou: „Ihned po příjezdu začala pro nás opravdu tvrdá práce. Spolu s Janou a dalšími

vybranými muži a ženami jsem zasedla v kursu pro budoucí spojaře parabrigády. Museli jsme si v krátké době osvojit znalosti o sovětských rádiových stanicích, radiotelegrafech, telefonech, umět s tím manipulovat, rychle a dokonale se naučit morseovce a provozním řádům.“

Na první dny výcviku vzpomínala také Božena Ivanová-Fialová: „Byli jsme s Vlastou Kadaňkovou a Lidou Studničkovou spojařky, učily jsme se morseovku, prostě obsluhovat tu skříňku s dráty. Velitel mé čtyři byl ppor. Klučka, co později padl na Dukle. Měly jsme ruské pušky, vintovky. Když byl povel ‚na štyk‘ (nasaď bodák), tak to celé bylo vyšší než já. Z toho jsme také střílely, držela jsem pažbu oběma rukama, obalila si krk, a stejně jsem měla od těch zpětných rázů oteklu a modrou tvář. Potom jsme dostaly samopaly s bubnem a z nich jsme také střílely. My si ten samopal s Vlastou nečistily denně, takže nám zrezl. Liduše ne, ta byla svědomitá. Pak jsme s tím s Vlastou měly plno práce, ale kluci nám pomohli a poradili.“

K výcviku patřila v neposlední řadě náročná příprava k seskokům padákem, která se přímo dotýkala i žen. Již 21. ledna bylo určeno do kurzu parašutistických instruktorů v Jefremově 22 mužů a dalších 36 mužů jako ukladčiků (tzn. baličů) padáků a další 3 muži jako pomocný personál. Kurz, který byl zahájen 23. ledna, vedli sovětští instruktoři. Po dvou týdnech, tedy 6. února, tento kurz ukončilo 20 parainstruktorů a 30 paraukladčiků. Vzhledem k tomu, že se u čs. jednotek jednalo o zcela nové odbornosti i prakticky neznámý výcvik, seznámme se podrobněji s jeho počátky prostřednictvím výňatků z rozkazů k seskokům padákem.

Brigádní rozkaz (dále jen BR) č. 9, čl. 4 (dále jen zlomkem, 9/4), Jefremov 29. ledna 1944: „Zítra 30. ledna 1944 od 14.00 do 17.00 hod. provede parašutistický kurz instruktorů a ukladčiků padáků 1. /školní/ seskok

Kpt. Viliam Pavlovič je připraven k seskoku z balónu. Kromě hlavního a záložního padáku má na boku připevněnou zbraň – samopal PPŠ-41. Ten je bez zásobníku, ovinut látkou bílé barvy, která jej chrání, ale i maskuje. Jefremov, dopoledne 14. února 1944. Datum je stanovené podle zápisků kpt. Pavloviče, který si tehdy poznamenal: „V 10.20 hod. previedol som tretí skok – výška 400 m. Padak sa ťažko otvaral. Bol vietor – pristal som blízko domov a viezlo ma to trochu po pristání po zemi asi 5 m. Pristanie bolo však makke a lepšie včerajšieho skoku. Skakal som v plnej výstroji so zbraňou /automat, nagan a finska dyka.“ (VÚA-VHA)

Kpt. Pavlovič bez padáků, ale zato s ženskou příslušnicí parabrigády po boku, velmi pravděpodobně s voj. Ludmilou Winterovou. Ta má na sobě zapůjčený důstojnický kožich, který by jako obyčejný voják neměla mít vůbec k dispozici. Pavlovič byl nadaný a nesporně schopný důstojník, který studoval i na německé vojenské škole v Berlíně. Když slovenští zajatci v Usmani vytvořili Pluk slovenských dobrovolníků, zastával zde funkci náčelníka štábu. Velmi agilně se podílel na organizaci výcviku 2. čs. brigády. Protože vyšly najevo i některé jeho předchozí prorežimní publicistické aktivity na Slovensku (on je však vždy částečně popíral), byl vrácen zpět do zajateckého tábora, kde strávil zbytek války. Nicméně i tam působil jako předseda „Čs. (resp. mezinárodního) antifašistického aktivu“. Do Československa se vrátil až v únoru 1947, když se předtím podílel na repatriaci čs. občanů ze SSSR do vlasti. Šlo přitom nejen o bývalé zajatce, ale i rekonvalescenty (např. zranění ze SNP, přepravení do Sovětského svazu leteckým mostem) či bezprizorné slovenské děti, které se v době války připojily k různým útvarům Rudé armády. V letech 1947 až 1952 sloužil v čs. armádě, kde dosáhl hodnosti majora. (VÚA-VHA)

z balónu. Místo skoku 2 km od Jefremova. Přítomni: mjr. RA Šekker Vladimír jako řídící cvičení, špkt. Knop Josef jako velitel školy (zúčastní se seskoku), por. MUDr. Winter Walter jako lékař, Ústroj: pláště, opasky. Por. MUDr. Winter Walter provede lékařskou prohlídku frekventantů 30. ledna v 08.00 hod.“

BR č. 11/1, Jefremov 31. ledna 1944: „Po provedeném prvním seskoku instruktorů a ukladčiků padáků 30. ledna, s velmi dobrým výsledkem výcviku v tak krátké době, vyslovuji všem sovětským velitelům a instruktorům, jakož i všem, kteří v kurzu instruktorů a ukladčiků padáků 1. seskok bezvadně absolvovali, uznání a můj velitelský dík. Vyhlašte všemu mužstvu.“

Na tomto záběru zespoda vyniká charakteristický čtvercový tvar sovětského padáku PD-41. Často bývají publikovány fotografie s tématem hromadného seskoku, které jsou označovány jako snímky 2. čs. parabrígdady, byť padáky na nich mají tvar kulového vrchlíku, opatřeného kamufláží. Ty byly pořízeny až po válce s československými padáky typu VJ-1. (VÚA-VHA)

Velitel padákové školy, kterým byl špkt. Knop, musel vzápětí vykonat přípravné kroky k výcviku všech příslušníků brigády. Protože měl k dispozici více jak čtyři tisíce padáků, přidělil 5. února jednotlivým útvarům celkem 3 225 ks osobních padáků PD-41 a 320 ks PD-6, 480 ks záložních padáků PZ-1 (původní sovětské označení „PD-41 záložní“), k tomu také 110 ks zásobníků na materiál PDMM a 245 balíčků stolů. Po kurzu pro specialisty vzápětí následoval paravýcvik většiny důstojníků.

BR č. 22/10, Jefremov 11. února 1944: „Zítřa, 12. února 1944 provedou v době od 9.00 do 12.00 hod. všichni důstojníci brigády, kteří byli uznáni při speciální lékařské

K výcviku československých parašutistů v Jefremově sloužil původně pozorovací balón typu KAN-640, který i Rudá armáda používala pro přípravu výsadekářů. Jednalo se o moderní konstrukci z roku 1942. Vystrojený balón o objemu 640 m³ vážil 321 kg, jeho délka činila 22,5 m a průměr 8 m. (AM-SNP)

prohlídce schopni, 1. seznamovací seskok z balónu. Druhý a třetí skok budou provedeny ve dnech 13. a 14. února podle počasí. Další skok pak podle programu výcviku příslušného útvaru, oddílu, setniny. Skoků se nezúčastní od brigády tito důstojníci (podle výsledků speciální lékařské prohlídky)...“ . Následovalo 15 jmen, počínaje velitelem brigády pplk. Příkrylem.

Brigádní rozkazy č. 23/4, 24/8, 25/6 uvádějí, že 13. února dopoledne provedli důstojníci brigády druhý seskok z balónu a 14. února už třetí seskok z balónu se zbraněmi. Následovně bylo 21 vybraných důstojníků určeno k ukázkovým seskokům z balónu 17. února odpoledne, neboť téhož dne byl zahájen výcvik mužstva.

BR č. 27/6: „Dnem 17. února 1944 budou zahájeny seznamovací seskoky mužstva. Jako první provede seskoky pěší prapor II takto: 17. února 100 mužů, 18. února 350 mužů, 19. února 200 mužů“.

BR č. 33/3: „Ve dnech 20.–22. února provedl pěší prapor II první seznamovací seskok z balónu, celkem 605 osob. Dne 22. února zahájil seskoky p. prapor I., dělostřelecký oddíl se připraví provést seskoky počínaje dnem 25. února“.

Jak se ukázalo, v těchto dnech nepanovaly pro paravýcvik dostatečně vhodné povětrnostní podmínky, takže 17. února nemohly být seskoky z těchto důvodů provedeny. Proměnlivé zimní počasí seskokům opět nepřálo i v některých dalších dnech, takže se dané termíny protahovaly. Až ve dnech 27. a 28. února mohlo 215 osob dělostřeleckého oddílu absolvovat první seznamovací seskok z balónu.

Seskoky z balónu byly prováděny z výšky 400 m na padácích PD-41 čtvercového tvaru. Celá brigáda ukončila první seznamovací seskok 5. března. Následoval druhý

Snímek z výcviku obsluh 76mm kanónů dělostřeleckého oddílu pochází pravděpodobně už z února 1944. Zatímco dělovod u štítu děla sleduje dopad střely, je výsledek činnosti dělostřelců pozorován i velitelem 1. baterie npor. Františkem Fišerou, který stojí opřený o strom ve střední části záběru. Voják v pravé části okopu drží v ruce kyjovitý špalek z tvrdého dřeva, který se používal při čištění hlavní. (AM-SNP)

Další záběr z výcviku dělostřelců ukazuje obsluhu 76mm děla včetně řidiče a tažného automobilu Jeep Willys. Za pozornost stojí jednak předpisová sovětská třibarevná kamufláž kanónu (zelená, okrová a tmavě hnědá) a skutečnost, že téměř všichni vojáci jsou vyzbrojeni samopalem PPS, což u dělostřeleckých útvarů nebývalo zvykem. (AM-SNP)

Detailní pohled na standardizovanou gondolu výcvikového balónu, kterou právě „nanečisto“ opouští voj. Ján Ilanovský (dnes generál v.v.) pod dohledem sovětského instruktora npor. Kozlovského. Profil dvířek byl optimalizován pro osobu se dvěma padáky na těle. (sbírka Václav Kameník)

Nyní už do gondoly nastupují tři českoslovenští vojáci s hlavními i nouzovými padáky. Vzhledem k tomu, že na levém boku nesou i samopal PPŠ, jedná se minimálně o jejich druhý seskok. Vedle pravé ruky vojáka ve dvířkách vidíme palubní desku s výškoměrem a dalšími přístroji. Vpravo stojí navijáková souprava na nákladním automobilu, s jejíž pomocí byl balón výškově ovládán. Před automobilem je připraven i pásový traktor, který v případě silného větru může automobil jistit a pomáhat s pohybem po rozbahněném poli. (VÚA-VHA)

seskok z balónu se zbraní, třetí seskok z balónu byl proveden v noci. Při všech cvičných seskocích měli výsadkáři hlavní i záložní padák.

Tohoto výcviku se samozřejmě zúčastnily i ženské příslušnice brigády, byť jejich situace musela být vnímána specificky, protože k oficiálnímu zahájení jejich seskoků velitelství 2. čs. samostatné brigády vydalo zvláštní povolení až v brigádním rozkaze č. 42, článek 6, z 3. března 1944. Zde se uvádělo:

„Ženy, seskoky padákem – povolení /oper./

V důsledku nového rozhodnutí VČsVJ v SSSR [Velitelství československých vojenských jednotek v SSSR – pozn. aut.] povolují provádět seskoky těmto ženám 2. čs. samostatné brigády:

voj. Belláková Hedvika, štábní rota svob. Biněvská Vanda, štábní rota des. Čerepanová Tereza, SPO (smíšený přezvědný oddíl) voj. Fialová Božena, p. prapor I voj. Hudečková Anastázie, SPO voj. Kadaňková Vlasta, p. prapor I svob. Ljachová Marie, p. prapor II des. Lošťáková Jana, dělostřelecký oddíl voj. Maletová Anna, p. prapor I voj. Meierová Ljuba, PL – oddíl (protiletadlový) voj. Němečková Valentina, PT – oddíl (protitankový) voj. Novosadová Margita, p. prapor I svob. Petruňová Marie, dělostřelecký oddíl voj. Sotáková Helena, SPO voj. Steinerová Marie, štábní rota voj. Studničková Lydie, SPO des. Wechsbergová Richarda, PL – oddíl voj. Winterová Ludmila, štábní rota

Zde vojáci parabrigády pózují před traktory typu STZ-3, používanými u navijákové soupravy. Jak vidíme, v Jefremově se nacházely nejméně tři stroje tohoto typu. Vozidlo na obrázku je vybaveno novějším typem kabiny. Traktor původně vznikl jako zemědělský stroj, ale za války byl masově využíván především u dělostřeleckých útvarů Rudé armády. Jeho hmotnost činila 5 100 kg a výkon motoru dosahoval 52 ks při 1 250 ot./min. (AM-SNP)

Zatímco se parašutista blíže objektivu raduje z úspěšného seskoku, na obzoru odnáší další příslušník parabrigády narychlo sbalený padák z doskokové plochy. Dění pozoruje jefremovský chlapec, pro kterého vše znamená zajímavou podívanou, ale jeho přítomnost zde není bezpečná. (AM-SNP)

Do gondoly balónu právě nastupuje s padákem na zádech jedna z ženských příslušnic 2. čs. brigády, následovaná dalším parašutistou. Voják v popředí snímku odnáší výtazná lana, která v gondole zbyla po výskoku předchozí skupiny. (sbírka Václav Kameník)

*Ostatním ženám seskoky nepovolují.
Velitel 2. čs. sam. brigády v SSSR
pplk. pěch. Příkryl Vladimír“*

Jak vidíme, pouze 18 žen dostalo tímto rozkazem svolení k seskokům. V archivních materiálech se jmenné seznamy s daty seskoků dochovaly pouze částečně, a to jen u některých jednotek. Přesto z těchto písemností můžeme soudit, že většina útvarů, včetně žen u nich zařazených, provedla první seskok padákem z balónu ještě před vydáním tohoto rozkazu. Události těchto dní si v paměti uchovala Lydie Horáková-Studničková: „Vzpomínám na den, když jsme my ženy a děvčata poprvé vstupovaly do cvičných gondol. Toho dne byli vzhůru téměř všichni muži brigády, civilisti z okolí a seběhl se u toho téměř celý důstojnický sbor. A mohu opravdu říci, že seskoky nás žen se ve všem vyrovnaly mužům...“

V podobném duchu o prvních seskocích vyprávěla více než třicet let po válce i Hedvika Belláková: „Výcvik a život u 2. brigády byl velmi náročný a přísný. Ženy stejně jako muži prošly parašutistickým výcvikem, než mohly začít cvičit seskoky. Každá si musela svůj pa-

dák pro seskok připravit sama – správně padák složit a v brašně zaplombovat. Strach ze skoku do hloubky měl snad každý, ale mezi ženami nebyla žádná, která by tento strach nepřekonala. A tak byly ženy snad statečnější než muži? Na první seskoky žen se přišli podívat důstojníci, ale pozdější seskoky už nebyly žádnou senzací.“

Cesta k tomu, aby mohla seskoky absolvovat i tehdy sotva sedmnáctiletá Božena Ivanová-Fialová, nebyla přímočará, protože do konečného rozhodnutí zasahovali oba její rodiče, též příslušníci čs. zahraniční armády. „Když jsme měli skákat, maminka se o mne moc bála. Šla za doktorem a přesvědčila ho, že jsem nemocná na srdce, že nemohu skákat a doktor to napsal. Já šla za tatínkem s tím, že maminka mi to takhle zařídila, ale že já skákat chci a že jsem přece zdravá. Tatínek říkal, ty nám přeci ostudu neuděláš a domluvil to tak, že jsem nakonec mohla. Skákali jsme z balónu s hlavním a záložním padákem, já jsem tehdy měla 45 kg...jaká je to krása, když skočíte a snášíte se na padáku. Dole už pobíhali s hláskou troubou a volali na nás „nohy k sobě“, když jsme byly těsně nad zemí.“

Když nestačí fyzická síla čtyř dělostřelců a rady pátého, který stojí na chodníku (obsahu tvořilo šest mužů), pomohou se zapřažením 45mm protitankového kanónu vz. 1937 za terénní automobil Jeep Willyis tři zdravotníci. Záběr není nijak aranžován, protože zdravotník vlevo si ani neodložil drátěnou dlahu. Jefremov, březen 1944. (VÚA-VHA)

Nástup družstva výsadkářů do jednoho z osmi letounů Lisunov Li-2, používaného k paradesantnímu výcviku 2. čs. samostatné brigády v průběhu března a dubna 1944. Na druhém snímku vidíme detail ocasních ploch, s největší pravděpodobností od identického stroje. Pravděpodobně žluté číslo 22 je umístěno na kruh tmavé (snad modré) barvy. Emblém padáku na svislé ploše má samozřejmě barvu bílou. (1x AM-SNP, 1x VÚA-VHA)

Samozřejmě došlo i na dramatictější okamžiky, jako například tento, který prožila svob. Vanda Biněvská, když ji „náhlý poryv větru zanesl daleko od plochy vyznačené pro dopad, takže dopadla u cesty na telegrafní dráty, odrazila se od telegrafní tyče (sloupu) a dopadla sice do sněhu, pod kterým však byla hluboká tůň, ve které uvízla více než po pás. A když k ní chlapci přiběhli se škodolibými přáními k seskoku a pomohli jí i s padákem z vody, tekla z jejího vatovaného obleku voda jak z vodovodu celou cestu až na ubikace.“

Podle vzpomínek části pamětnic do té doby seskok z balónu údajně absolvovaly i jiné ženy 2. čs. brigády, které již v rozkazu nejsou jmenovány a postupně byly ze stavu 2. čs. brigády vyřaty. Kolik dalších žen tedy mohlo prodělat první seskoky, dnes přesně zjistit nedokážeme. Jisté je pouze to, že od poloviny března bylo od 2. čs. brigády odveleno těch 9 žen, kterým rozkaz seskoky nepovolil. Dne 15. března brigádu opustila voj. Rosenbaumová, 23. března pak voj. Bergmannová, voj. Kováčová, voj. Pešová, svob. Raweková, svob. Rufeisenová a svob. Weberová, 1. dubna voj. Kurucová. Od jednotky byla z tohoto důvodu odvelena také voj. Pavlenková, ale přesné datum odchodu se určit nepodařilo.

Výcvik všech příslušníků brigády pokračoval i v průběhu března a nezastavil se ani v dubnu. Bohužel, nepříznivé počasí plán seskoků značně ovlivňovalo a narušovalo. Seskoky z letounu z výše 600 m tak mohly být zahájeny až 30. března. Podle plánu byl první seskok z letadla považován za seznamovací, zatímco druhý seskok se odehrál i se zbraní. Seskoky oba prapory prováděly po četách, na závěr výcviku už seskakovala celá rota i s posilovými prostředky. Brigáda měla pro výcvik k dispozici osm transportních letounů typu Lisunov Li-2, které 30. března přiletěly z Tuly do Jefremova. Li-2 byly v podstatě v SSSR licenčně vyráběné americké letouny Douglas DC-3, vybavené sovětskými motory AŠ-62IR (původní americké Pratt&Whitney R-1830 Twin Wasp měly asi o 20 % vyšší výkon) a ve vojenské verzi i střeleckou věží typu MV s 12,7mm kulometem UBK na hřbetě trupu

a dalšími dvěma až třemi kulometry ráže 7,62mm uvnitř trupu. Obecně mohl letoun Li-2 přepravovat 14 až 18 výsadkářů (v závislosti na jejich výstroji a výzbroji).

Údaje k seskokům z letounů v archivech také nalezneme pouze částečně, ale určitou představu si na jejich základě udělat můžeme. Například v denním rozkazu štábní rotы č. 75/3 její velitel uvedl: „Dne 6. dubna 1944 provedli tito důstojníci a mužstvo svůj 1. seskok z letadla.“ Následuje dlouhý seznam, kde je pod pořadovým číslem 1 uveden pplk. Viliam Lichner, pod číslem 2 škpt. Vilém Sacher a jako poslední figurují „ošetřovatelky voj. Hudečková Anastázie a voj. Sotáková Olena.“ Závěr velitele rotы v rozkazu obsahuje tuto pasáž: „Všem jmenovaným vyslovuji svůj dík a všeobecnou pochvalu. Zvláště pochvaluji voj. Sotákovou a voj. Hudečkovou“. Ve článku 4 téhož rozkazu nalezneme i tuto informaci: „Včera, 6. dubna, provedl škpt.gšt. Sacher Vilém svůj 16. a 17. seskok“. Sacher prodělal paravýcvik již ve Velké Británii, kde absolvoval celkem 12 seskoků padákem. Také další „angličtí“ důstojníci z britských ostrovů přinesli podobné zkušenosti – například velitel brigádního dělostřelectva škpt. Josef Srp měl za sebou 9 seskoků, velitel dělostřeleckého oddílu kpt. František Fišera absolvoval 7 seskoků. Na tomto místě stojí za poznamenání, že jedním z parainstruktorů byl osvětový důstojník dělostřeleckého oddílu rt. Jan Harus, předválečný senátor za KSČ, veterán čs. domobrany v Itálii z roku 1918, narozený v roce 1892, jenž se tímto stal nejstarším aktivním výsadkářem čs. zahraniční armády. Paravýcvik absolvoval na přelomu let 1941 a 1942 v Kušnarenkovu v rámci přípravy v kurzu pro vysazení v týlu nepřítel, k němuž však nedošlo.

Do 15. dubna 1944, kdy byly ukončeny seskoky z letadel, provedli příslušníci brigády podle Hlášení o stavu bojové pohotovosti č. 3 celkem 13 559 seskoků padákem, z toho 7 675 z balónu a 5 884 z letadel. Došlo při nich oficiálně k 177 zraněním (tedy v 1,3% případů, což nepředstavuje vysoké číslo) a bohužel i k jednomu úmrtí.¹

Po seskocích z balónu následovala další část výcviku, představovaná seskoky z letounu Lisunov Li-2 (jak vidíme, na hřbetě letounu je patrná střelecká věž s kulometem UBK), zpočátku po četách a později i v rotách, a to z výše 600 metrů. Jefremov, přelom března a dubna 1944. (Sbírka Milan Kopecký)

Příprava padáků na seskoky z letounu počátkem dubna 1944 v Jefremově. Za postavami příslušníků parabrígy vidíme části ocasních ploch a hřbety trupů letounů Lisunov Li-2. Voják zcela vlevo zkouší ustrojení do padáku, nemá ještě zapnuté nožní popruhy. Muž nejbližší k objektivu, pravděpodobně instruktor výsadkové přípravy jednotky, drží v pravé ruce snad výtažné ocelové lanko a trhací šňůrky. Povšimněme si padáku vpravo dole, hlavní padák má na svém boku pod pružidly vzorně uložené výtažné lano, končící karabinou. (Ta bude před seskokem zavěšena na ocelové lano v letounu.) Druhý konec lana spojila trhací šňůrka s uzdičkou vrchlíku padáku. (VÚA-VHA)

Období paradesantního výcviku bylo završeno ve dnech 22. – 23. dubna 1944 závěrečným cvičením před československými a sovětskými představiteli.² Po slavnostním předání bojového praporu 2. čs. brigádě z rukou náčelníka Čs. vojenské mise v SSSR brig.gen. Heliodora Píky následoval slavnostní pochod. Další den pplk. Vladimír Příkryl vyslovil příslušníkům brigády rozkazem č. 89/2 svůj velitelský dík a vyjádřil pochvalné uznání za dobrou reprezentaci: „Ve dnech 22. – 23. 4. 1944 byla provedena před vojenskými a civilními hodnostáři sovětskými a československými přehlídka brigády.“

Dne 22. 4. byl proveden seskok s letadel zesílenou rotou p. praporu II, pod velením por.pěch. Schwarz Karla, velitele 2. roty a velitele minometné roty téhož praporu por.pěch. v zál. Miškey Dezidera.³ Seskoky byly provedeny velmi dobře a v čase 17 min. provedena úloha, kterou rota dostala.⁴

Děkuji veliteli p. prap. II, veliteli 2. roty a minometné roty jakož i všem, kteří se seskoku a úlohy zúčastnili, za bezvadné chování a provedení vyslovuji všem pochvalné uznání. Téhož dne byla provedena na

¹ Vojín František Takáč z 2. roty 2. praporu, narozený 17. května 1920 v Nových Zámcích, zahynul 12. dubna 1944. Byl pohřben na městském hřbitově v Jefremově. Podle vzpomínek brigádního šéflékaře plk. zdrav. v.v. Alexandra Reháka se při vyšetřování zjistilo: „...že tento zoskočil hlavou dopředu, namísto nohami dopředu a preto sa mu padákové povrazy omotali okolo tela. Nepomohlo ani otvorenie pomocného padáka, pretože zamotané povrazy zabránili funkcii aj tohto.“

² Mezi hosty byli zejména čs. velvyslanec v Moskvě Zdeněk Fierlinger, náčelník Čs. vojenské mise v SSSR brig.gen. Heliodor Píka, velitel čs. vojenských jednotek v SSSR brig.gen. Jan Kratochvíl, člen státní rady dr. Bohuslav Vrbenský, komunističtí poslanci Klement Gottwald, Václav Kopecký, Marek Čulen, zástupci generálního štábu RA v čele s velitelem paradesantních vojsk SSSR genpor. Kapitochinem, představitel polských a jugoslávských zahraničních jednotek v SSSR a další.

³ Na letiště do Tuly odjelo 21. dubna kromě obou důstojníků 134 mužů 2. praporu, 19 mužů ženijní roty, hlavní instruktor PDV (paradesantní služby) u 2. brigády mjr. RA V. A. Šekker s 5 důstojníky RA a 9 instruktorů PDV z jednotek brigády.

⁴ Krátce po deváté hodině přiletělo 16 letounů, 6 z nich se oddělilo stranou k vysazení oddílu obsazujícího přístupy k letišti a zbývajících 10 vysadilo výsadek přímo nad stojící hosty. Úchvatný pohled, ale silný vítr vzbuzoval obavy i přítomného představitele RA generálporučíka Kapitochina. Výsadek ihned po dopadu zničil odpor, improvizované letouny i sklady a obsadil letiště.